

Kerékgyártó Judit*:

Mikor lesznek átláthatóbbak a bankok szuverén kockázatai?

A szuverén, illetve az államadósság-törlesztési kockázat fogalma az utóbbi hónapokban sajnos előtérbe került a Covid-19 járványhelyzet okozta gazdasági nehézségek közepette. A nagy nemzetközi hitelminősítő intézetek elhúzódó stresszhelyzettel számolnak, különösen a feltörekvő térség bizonyos gazdaságainak esetében. A szuverén kockázatok átláthatóbbá tételét épp a pandémia okozta operatív válságkezelési ügyek akasztották meg, ám az hamarosan – épp a járvány okozta kockázatok növekedése miatt – új lendületet vehet.

Mi jellemzi a szuverén kockázatot és mekkora a jelentősége?

[A Magyar Nemzeti Banknak \(MNB\) a hitelkockázat méréséről, kezeléséről és kontrolljáról szóló ajánlása](#) – a hitelkockázat fajtáinak felsorolását tartalmazó részében – e meghatározást adja a szuverén kockázatra: „az országgkockázat altípusa, és annak az országnak a fizetéseképtelenségéből adódó kockázatot jelenti, amellyel szemben a pénzügyi szervezetnek kitétsége van”.

Ez a kockázat rendszer jellegű, felmerülésének kiszámíthatatlansága mellett a bankrendszerek, a kormányzatok és a monetáris politika közti szoros kapcsolatok miatt is nehéz hatékonyan kezelni. Ugyanakkor, bár a szuverén kockázat rendszeres értékelése nagyon fontos a problémák időben történő felismerése és kezelése érdekében, az erre a célra használt mutatókkal kapcsolatban a mai napig kétségek merülnek fel, és a nagy hitelminősítők értékelési módszerei is eltérőek.

A szuverén kockázat már a 1960-as években is komoly problémákat okozott, amikor a nemzetközi bankok által a fejlődő országoknak nyújtott hitelek állománya megnőtt, és ez utóbbiak nem tudták elérni a várt gazdasági növekedést. Jelentőségére és a kapcsolódó banki prudenciális szabályozás hiányosságaira azonban még erősebben a 2008-ban induló pénzügyi világválság világított rá. Ekkor alapvető probléma volt, hogy az intézmények szuverén kitétségei nem voltak kellően diverzifikáltak, és erős hazai koncentrátságot mutattak.

A nagy nemzetközi hitelminősítő intézetek mostanában kiadott tanulmányai szerint a Covid-19 járványhelyzet miatti gazdasági válság következtében rekordszámú szuverén törlesztési csődesemény várható. Ezek sora már meg is kezdődött a feltörekvő térségek országaiban. Elemzéseik alapján a legrosszabbak az olajexportőr gazdaságok kilátásai. Magyarország az eddig elért gazdasági eredményeknek köszönhetően azon feltörekvő gazdaságok közé tartozik, amelyek a pandémiás helyzet ellenére pozitívabb értékeléseket kaptak. Hazánk vonatkozásában az MNB sem számol elhúzódó, tartós negatív gazdasági hatásokkal a válság után. A már működő jegybanki programok ugyanis segítik a hitel- és tőkepiac növekedését, és ezen keresztül a gazdaság ellátását könnyen elérhető forrásokkal.

Elmozdulás a szuverén kockázatok kezelésében

A válságok nyomán egyértelművé vált tehát, hogy a szuverén kockázatok kezelésére vonatkozó szabályozás szigorítására is lépéseket kell tenni. Erősebben kellene támaszkodni a piaci értékelésre, sztenderd nyilvánosságra hozatali követelmények előírására lenne szükség, és ösztönözni kellene az intézményeket a kockázatok diverzifikációjára. Ám míg a 2008-ban induló pénzügyi válság által felvetett egyéb problémás kérdésekre a Bázeli Bankfelügyeleti Bizottság (Bázeli Bizottság, BCBS) relatíve gyorsan reagált az általa korábban kiadott nemzetközi banki szabályozási sztenderdek felülvizsgálata és továbbfejlesztése útján ([Bázel III keret](#)), addig a szuverén kockázat témakörét nagy óvatossággal kezelte idáig. Mindez látszik az általa valamivel több mint egy éve javasolt új nyilvánosságra hozatali normák követésének önkéntes jellegéből is.

A BCBS a pénzügyi válságra adott, a bankrendszerbe vetett bizalom helyreállítását és a kockázatok időben történő felismerését szolgáló **válaszlépései között** – három szakaszban – végrehajtotta a **3. pilléres nyilvánosságra hozatali követelmények felülvizsgálatát** is. Ennek eredményeként 2018. december 11-én publikálta ezek legújabb felülvizsgált, [kiegészített változatát](#). Ez egy anyagba foglalta az összes – létező és előrevetített – nyilvánosságra hozatali követelményt, és már figyelembe vette a Bázeli III kerethez kapcsolódó 2017 decemberében véglegesített (válság utáni) reformcsomagot. A szuverén kockázattal kapcsolatban azonban ebben a dokumentumban is csak a legalapvetőbb adatok – a kitétséérték, a kockázati súly és a kockázattal súlyozott eszközök (RWA) – közzétételének követelménye jelenik meg.

A Bázeli Bizottság emellett 2015-ben egy munkacsoportot is létrehozott a **szuverén kockázatok szabályozásának felülvizsgálatára**. Mivel ennek tagjai azonban több kérdésben nem jutottak konszenzusra, a BCBS 2017 decemberében nem konzultációs dokumentumként, csak vitaanyag formájában tette közzé a [munkacsoport jelentését](#). Az anyag többek között azt vizsgálta, hogy miként lehet megtalálni az egyensúlyt a szuverén kitétségekben rejlő prudenciális kockázatok, és ezek egyéb pénzügyi stabilitást érintő vonatkozásai között, illetve mik a szuverén kockázat fő forrásai. Feltérképezte a bankok szuverén kitétség vállalása mögött álló céljait is, és megállapította, hogy leginkább likviditás kezelésre, hitelkockázat mérséklésre, eszközárzásra, pénzügyi közvetítői és befektetési célokra használják ezeket, továbbá, hogy a bankok egyben az államadósság legnagyobb finanszírozói közé tartoznak.

Mindehhez ugyanakkor túlságosan engedékeny szabályozói környezet társul. Ebben – annak ellenére, hogy ezt már többen kifogásolták – a tagországok élhetnek (és a BCBS tagjai egyöntetűen élnek is) azon nemzeti diszkréciós jogukkal, hogy a hazai devizában denominált szuverén kitétségekre a tőke megfelelési követelmények számítása során 0 %-os kockázati súlyt alkalmazzanak, figyelmen kívül hagyva ezáltal a potenciális kockázatokat, amelyeket a fent említett kapcsolódások tovább súlyosbíthatnak. A fentiekben túlmenően a hazai devizában denominált szuverén kitétségekre nem vonatkoznak a nagy kockázat-vállalási szabályok és a hazai devizában denominált szuverén kitétségekre a likviditási korlátok sem.

Megjegyzendő, hogy az Európai Unió (EU) belül, amely tagtárséggként szintén követi a Bázeli Bizottság által meghatározott normákat, a [CRR \(575/2013/EU rendelet\)](#) 114. cikke alapján nemcsak az egyes országok saját központi kormányzatával és központi bankjával szembeni, ezek hazai pénznemében denominált és finanszírozott kitétségekhez kell 0 %-os kockázati súlyt rendelni, hanem a többi tagállam központi kormányzatával és jegybankjával szembeni – azok saját hazai pénznemében denominált – hasonló kitétségekhez is. Továbbá, amennyiben harmadik ország központi kormányzatával és központi bankjával szembeni kitétségeket kijelölt külső hitelminősítő intézet a legjobb – a CRR szerinti 1-es – hitelminőségi kategóriába sorol, ezekre éppúgy, mint az Európai Központi Bankkal (EKB) szembeni kitétségek esetében, szintén 0 %-os kockázati súly alkalmazható.

Visszatérve a bázeli vitaanyagra, abban több szabályozás fejlesztési lehetőséget is felvázoltak. A felsorolt jobbító ötletek közt szerepelt, hogy a szuverén kitétségekre ne lehessen alkalmazni a belső minősítésen alapuló (IRB) megközelítést, a sztenderd súlyokat pedig felül kell vizsgálni, eltörölve a kedvezményes súlyt lehetővé tevő nemzeti diszkréciót. Felvetődött továbbá a hitelkockázat mérséklési keret kiigazításának szükségessége, a kitétségek növelésének korlátozása marginális kockázati súly növekmények bevezetésével, a felügyeleti felülvizsgálati eljárás (monitoring, stressz teszt, felügyeleti reakciók a kockázat mérséklésére) és a nyilvánosságra hozatali normák bővítése is a szuverén kockázatok tekintetében.

A BCBS előrevetítette, hogy amennyiben a fenti ötleteket normaként fogadják el, címzettjeik a nemzetközi szinten aktív bankcsoportok lennének teljes konszolidációs szinten, valamint minden alsóbb szinten a csoporton belül.

A fent említett ötletek megvalósításának óvatos kezdete lehet a **szuverén kockázatokra vonatkozó** – az egyes érintett joghatóságok döntésére bízott – **önkéntes nyilvánosságra hozatali normák bevezetésére irányuló bázeli javaslat**. A 2019 novemberében publikált [konzultációs anyagban](#) foglaltak alapján, a felügyeleti hatóságok az eddigieknél jelentősen részletesebb információk közzétételét írhatnák elő a bankok számára szuverén kivettségeik vonatkozásában, beleértve a szuverén kockázati kivettségek és RWA-k országokénti (joghatóságokénti), devizanemek szerinti és a kivettségek számviteli besorolása szerinti megbontását.

További kilátások

A szuverén kivettségek új közzétételi táblái az eredeti terv szerint az átfogó bázeli nyilvánosságra hozatali keret részeként, 2022. január 1-től léptek volna hatályba. **A Covid-19 járványhelyzet miatt** azonban (amely sokkal sürgetőbb intézkedések megtételét tette szükségessé a pénzügyi stabilitás, a bankrendszer működési rugalmasságának biztosítása érdekében), a **függőben lévő bázeli sztenderdek implementációs határidejének egy évvel történő halasztásáról született döntés**.

A bázeli nyilvánosságra hozatali normákban eddig bekövetkezett változtatások alapján az EU is átdolgozta az intézményi közzétételre vonatkozó szabályrendszerét. Ennek a folyamatnak a részeként a CRR (575/2013/EU rendelet) vonatkozó részét módosító rendelet írta felül, a részletszabályokat tartalmazó végrehajtási technikai sztenderdeket pedig először 2021. június 30-i vonatkozási időponttal kell alkalmazniuk az intézményeknek. Ezek az új közzétételi szabályok ugyanakkor még nem tartalmazzák a szuverén kockázatokra vonatkozó nyilvánosságra hozatal bővítését.

Várható azonban, hogy a mostani járványhelyzet okozta válság – bár rövid távon visszafogja – **hosszabb távon ösztönzi a bankrendszer szuverén kockázatai átláthatóságának növelésére tett nemzetközi szintű lépéseket** annak érdekében, hogy a kellő időben meghozott intézkedések segítségével erősíteni lehessen a pénzügyi stabilitást.

** A szerző a Magyar Nemzeti Bank vezető szabályozási szakértője*

„Szerkesztett formában megjelent a Világgazdaságban 2021. február 25-én.”